

Historický vývoj národnostního osídlení v regionu Tachovska v letech 1945–2000 (specializovaná mapa)

Antonín Vaishar

Helena Nosková

Eva Nováková

Realizováno jako součást projektu s názvem „Právní, historické a společenskovední aspekty nových a tradičních menšin v České republice“, vedeného pod identifikačním číslem DG18P02OVV064 (Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity MK ČR)

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.

září 2019

Stručná charakteristika výsledku

název	Historický vývoj národnostního osídlení v regionu Tachovska v letech 1945–2000
druh	specializovaná mapa
autoři	Antonín Vaishar, Helena Nosková, Eva Nováková
anotace	Soubor map sledující národnostní složení obyvatel Tachovska obsahuje tři mapy (první rekapituluje vývoj v letech 1930–1950, druhá sumarizuje kulturní skupiny obyvatel osídlovacích region a třetí uvádí podíl národnostních minorit ve sčítání 2011). Nejen kvantitativní statistické podklady jsou zdrojem informací k tématu, ale řešitelé stručně rekapitulují historický vývoj regionu a definují kulturní a subkulturní skupiny obyvatel osídlovacích české pohraničí. Národnostní složení popisují v souvislostech přesahující zkoumané období (tj. ekonomická marginalizace regionu od 19. století a výhled na studium lokální kultury v budoucnosti).
technické parametry	soubor pdf
dostupnost	Mapa je přístupná na následujících odkazech: http://www.usd.cas.cz
ekonomické parametry	Výsledek je poskytnut bezplatně.
vlastník	Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.

Obsah

Cíle specializované mapy	4
Metodika vzniku specializované mapy	5
Vyhodnocení datového souboru	9
Využití specializované mapy	14
Seznam použité literatury	15
Seznam příloh	16

Cíle specializované mapy

Území českého pohraničí, okupované v letech 1938–1945 v důsledku Mnichovské dohody Německou říší, prošlo hlubokými sociálními, ekonomickými a politickými změnami, které se odrazily i v demografickém vývoji a ve změnách národnostní a kulturní struktury obyvatelstva. Tyto změny nejsou příliš zdokumentované, neboť pro bližší studium nebyla po určitou dobu politická vůle a v nejnovější době se již nedostává přesných dat, ani možností změny sledovat.

Předkládaný soubor map se snaží tuto mezeru zaplnit, což je důležité nejen z důvodu objasnění historických souvislostí, ale také pro pochopení současného stavu a vývojových trendů. Specifická sociální struktura obyvatelstva, která se formovala v důsledku politických změn po druhé světové válce, se totiž do určité míry reprodukuje i v současnosti.

Zatímco data o vývoji počtu obyvatel jsou ve statistikách sledována víceméně spolehlivě a přesně, data o národnostní struktuře jsou „rozmazaná“. Vyjadřují totiž zpravidla vztah mezi subjektivním pocitem lidí (navíc ještě modifikovaným z hlediska různých tlaků a rizik ze strany politických orgánů) a vnímáním těchto lidí z hlediska vnějších subjektů (politiků, výzkumníků). Pojem národnost není přesně definovaný, prošel po sledovanou dobu vývojem a někdy bývá sledován nepřímou: například na základě obcovací řeči, v kombinaci s přihlášením se k náboženskému vyznání. Z toho vyplývá, že při studiu národnostního rozložení je stejně nebo i více důležité zkoumat kulturní zasazení populace a jednotlivých národnostních skupin. Češi z vnitrozemí a Češi z Volyně nebo Slováci ze Slovenska a Slováci z Rumunska sice patří k téže národnosti, ale ke zcela odlišným kulturám.

Poválečné období je „rozmazané“ ještě z jiného důvodu. Dosídlení probíhalo ve vlnách, přičemž osídlenci často měnili místa, kde se usídlili – jednak dobrovolně, jednak na základě rozhodnutí úřadů. Někteří se vraceli do svých původních destinací. Proto je někdy obtížné zpětně rekonstruovat pohyby osídlenců na daném území. Rozhodující je pochopitelně definitivní místo jejich usazení, tedy zhruba období okolo roku 1950.

Kartografické vyjádření skutečnosti vyžaduje data, která však v důsledku výše uvedeného „rozmazání“ musí být doplněna vysvětlujícím textem, komentujícím zobrazené skutečnosti.

Soubor obsahuje tři mapy. První z nich srovnává vývoj počtu obyvatel mezi sčítáními lidu 1930, 1939 a 1950 – tedy stav za první Československé republiky, stav za okupace v rámci Říšské župy Sudety a stav po osvobození Československa. Zařazení sčítání 1939, které proběhlo jen na území tehdejší Velkoněmecké říše, je originální a umožňuje rozdělit období 1930 až 1950 na dvě poloviny, zachycující zcela odlišný vývoj.

Druhá mapa je spíše kvalitativní a snaží se identifikovat, které kulturní skupiny obyvatel převážně kolonizovaly jednotlivé vesnice v pohraničí, případně které vesnice zanikly.

Třetí mapa pak ukazuje podíl národnostních minorit podle obcí ve sčítání 2011.

Metodika vzniku specializované mapy

Studované území bylo geograficky vymezeno teritoriem bývalých soudních okresů Tachov a Přimda. Z etnografického výzkumu byla vyloučena města Tachov a Bor, protože v městských sídlech se jednotlivé kulturní prvky mísí a jejich sledování vyžaduje jiný přístup. Výzkum byl tedy zaměřen na venkovské osídlení. Na druhé straně při etnografickém výzkumu usiloval autorský tým o studium jednotlivých sídel (za kvantitativní hranici bylo stanoveno 100 obyvatel), zatímco data jsou k dispozici za administrativní obce. Je třeba také připomenout, že počet obcí v roce 2011 je výrazně nižší, než počet obcí v roce 1930 nebo 1939. Došlo jednak k fyzickému zániku celé řady obcí přímo v hraničním pásmu, jednak k administrativnímu slučování obcí v 70. a 80. létech minulého století.

Lze předpokládat, že počty obyvatel při sčítáních 1930, 1939 a 1950 víceméně odpovídají realitě. Jde o bydlící obyvatelstvo, v roce 1939 o bydlící obyvatelstvo bez vojáků a pracovně nasazených osob. Hlavním problémem byla identifikace a ztotožnění jednotlivých sídel, jejich českých a německých názvů a příslušnosti k obcím. V roce 2011 máme co dělat s novou skutečností, že se totiž mnozí obyvatelé volně pohybují po území Česka, Evropy, či světa, zatímco trvale nebo dlouhodobě jsou hlášeni v místě, kde se ve skutečnosti zdržují jen minimálně.

Výsledky československých sčítání lidu spravuje Český statistický úřad. Jsou zjistitelné z řady publikací, které tento úřad vydává. Novinkou je využití sčítání lidu 1939. To bylo organizováno Říšským statistickým úřadem v Berlíně. Vzhledem k tomu, že Tachovsko již bylo v roce 1939 součástí Velkoněmecké říše, jsou výsledky sčítání 1939 k dispozici i pro jeho obce.

Z hlediska národnostní struktury je klíčovou otázkou deklarace národnosti, která se v čase měnila. Tyto otázky navíc podléhaly politickým tlakům a záměrům. Sčítání z roku 1939 deklaruje německá literatura mimo jiné jako přípravu na řešení židovské otázky. Při československém sčítání roku 1980 byla zase prováděna neoficiální evidence cikánského obyvatelstva. Asimilační tlaky vedou obyvatele z pragmatických důvodů hlásit sebe nebo minimálně své potomky k majoritní národnosti. Proto národnostní struktura obyvatel ve sčítáních lidu, kde má pouze deklarativní charakter, není považována za průkaznou. I když statisticky má národnost ve sčítání charakter tvrdých dat, jde vlastně o měkké relace.

Proto se náš výzkum zaměřil na využití etnografických metod, které pracovaly s dobovými dokumenty, archivními materiály, rozhovory s pamětníky, konzultacemi v muzeích a na obecních úřadech, ale i s návštěvou hřbitovů, které vypovídají o struktuře místních obyvatel. V průběhu výzkumu jsme došli k závěru, že pouhé zjištění národnosti – navíc poněkud nespolehlivé – nedává hodnověrný obraz o kulturním složení společnosti. Ukazuje se, že kultura je výsledkem sociálních interakcí, které vycházejí z národnosti, náboženské víry a tradic, regionu původu, ale i sociálního začlenění obyvatel. Jednotlivé kulturní skupiny vcházejí v kolonizovaném území do vzájemných vztahů, přičemž převládá ta kultura, na níž lpí její nositelé nejsilněji – i když může integrovat prvky kultur ostatních. V rámci výzkumu byly ve studovaném území identifikovány jednotlivé kulturní skupiny obyvatel, které osídlily individuální venkovská sídla v rámci poválečného dosídlování.

V průběhu výzkumu byly vyčleněny v obcích sledovaného regionu následující kultury a subkultury:

- *Češi a Slováci z vnitrozemí*

Jednalo se o osídlence z jižních Čech, Moravy a některých dalších regionů, případně ze Slovenska. (Geografická vzdálenost byla limitující a tento slovenský živel se na Tachovsku příliš neprojevil. Žili zde Slováci z Kysúc, z vesnic z okolí Žiliny, jednotlivé rodiny z východního Slovenska i okolí Banské Bystrice. Nebyli zcela zanedbatelní, ale v interakci se Slováky z Rumunska dávali najevo, že patří k vyspělejší hmotné a duchovní kultuře a vzhledem k tomu se integrovali spíše do prostředí českých osídlenců z vnitrozemí. Nechtěli být srovnáváni se Slováky z Rumunska.) Ze sociálního hlediska to byli částečně bezzemci, částečně řemeslníci či dělníci. (Nosková, 2012)

- *Volyňští Češi*

Volyňští Češi přišli do regionu z velké části jako bývalí příslušníci Prvního československého armádního sboru v SSSR, kteří si právo na návrat do Československa vybojovali, a přicházeli včetně rodinných příslušníků. V zásadě se dělí na dvě skupiny – na Čechy ze sovětské Volyně (převážně z dnešní Žytomirské oblasti) a na Čechy z polské Volyně (z dnešní Volyňské a Rovenské oblasti, které v rámci Brest-litevského míru připadly po roce 1920 Polsku). První z nich, kteří tvořili podstatnou část volyňských Čechů právě na Tachovsku, s sebou přinesli neblahé zkušenosti se sovětskou kolektivizací, hladomorem a politickým terorem, jež mohl kdykoliv skončit popravou nebo gulagem. Proto byli československými orgány považováni za nespolehlivé, neboť by mohli oddalovat kolektivizaci, či šířit své zkušenosti s životem v SSSR, které podléhaly utajení (vztahoval se ně zákon na ochranu republiky z roku 1949) apod. Volyňští Češi platili za dobré hospodáře. Později řada z nich pracovala jako učitelé a překladatelé ruštiny. Na Tachovsku žilo 1 283 volyňských Čechů. (Nosková, 1999)

Lesná byla osídlena Rusíny z Rumunska

Do Hošťky přišli mimo jiné Slováci z Rumunska

- *Slováci z Rumunska (Sedmíhradská)*

Slováci z Rumunska (Sedmíhradská) v počtu asi 1 350 osob tvořili zhruba polovinu slovenských přistěhovalců na Tachovsko. Představovali svébytnou skupinu, která udržovala relativně málo pozměněné lidové tradice v cizím kulturním prostředí rumunštiny a maďarštiny, pravoslaví, katolicismu a evangelictví. Jejich formální vzdělání však bylo zpravidla nízké. Místní obyvatelé je někdy nesprávně považovali za Rumuny. (Nosková, 2014)

- *Rusíni z Rumunska*

Rusíni z Rumunska představovali civilizačně méně vyspělou kulturní skupinu. Šlo do velké míry o lesní dělníky. Nábožensky vyznávali většinou řecko-katolický obřad, avšak v roce 1948 byla po sovětském vzoru řecko-katolická církev administrativně sloučena s pravoslavnou.

- *Rusíni ze Zakarpatské Ukrajiny*

Rusíni ze Zakarpatské Ukrajiny, kteří byli příslušníky Svobodovy armády, se mohli i se svými rodinami vystěhovat do Československa na základě opce – po připojení Zakarpatské Ukrajiny k SSSR. Pohraničí osídlovali i Rusíni z východního Slovenska. Šlo přibližně o 1 200 osob, které se dílem hlásily ke Slovákům, z menší části k Rusínům a Ukrajincům.

- *Rumuni a Bulhaři*

Rumuni a Bulhaři byli pozváni československou vládou jako lesní dělníci, kterých se na Tachovsku nedostávalo. V osídlování pohraničí představují výjimečný prvek, neboť nešlo ani o reemigranty a v případě Rumunů ani o Slovany. Šlo o jednotlivé rodiny, které žily v Halži, Hoštce, Milířích.

- *Němci*

Němci před válkou tvořili absolutní většinu obyvatel a diktovali kulturu mikroregionu. Po odsunu zůstali jen jednotlivci, navíc rozptýlení do jednotlivých vesnic. Jejich potomci se poměrně rychle asimilovali, takže se většinou k německé národnosti už nehlásili. I když početně zaujímají po Čechách, Slovácích a Vietnamcích čtvrté místo v počtu obyvatel, netvoří kompaktní skupinu, která by mohla být nositelkou svébytné kultury. Obnovené kontakty jednotlivců a obcí s některými odsunutými skupinami jsou zaměřeny spíše na nostalgii.

- *Židé*

Židé představovali před druhou světovou válkou významný prvek především religiózní. Etnicky se hlásili většinou k majoritní národnosti, tedy k Němcům. V důsledku holocaustu a jeho následků přestala židovská kultura v regionu rovněž prakticky existovat.

- *Romové*

Romové netvoří významnou součást populace Tachovska. Sami se za samostatnou národnost považují jen výjimečně. Majoritní populace je hodnotí spíše jako sociální než etnickou skupinu. Nicméně při sčítání v roce 1980 odhadli sčítací komisaři, že na okrese Tachov žilo 956 Romů (podle tehdejší terminologie Cikánů), což představovalo téměř 2 % obyvatel. Jejich největší koncentrace ve sledovaném regionu byla zaznamenána v Tachově (106 osob) a v Boru (76 osob).

- *Vietnamci*

Vietnamci se objevují od 90. let minulého století. Jejich většinou buddhistické vyznání se navenek neprojevuje. Využívají zpravidla kontaktů, které si vytvořili při pracovních pobytech v socialistickém období. Angažují se především v obchodě a ve službách. Proto se koncentrují ve významnějších střediscích při důležitých komunikacích.

- *Militantně-policejní česká subkultura*

Vzhledem k tomu, že Tachovsko leží při hranicích České republiky, na jednom z nejkritičtějších míst bývalé železné opony, tvořili část pozdějších osídlenců příslušníci důstojnického sboru armády, pohraniční policie, případně podobných složek s rodinami. Nejvíce se tato subkultura koncentrovala v Halži a Rozvadově. O přetrvávání jejich specifické kultury svědčí dodnes výsledky voleb do místních zastupitelstev.

Vyhodnocení datového souboru

V 19. a první polovině 20. století představovalo Tachovsko, respektive ta jeho část, již se zabýváme, jazykově (etnicky) velice homogenní region. Drtivá většina zdejších obyvatel udávala při sčítáních lidu jako tzv. obcovací řeč němčinu, později se hlásila k německé národnosti. V roce 1921 to bylo v soudním okrese Tachov 24 385 lidí z celkového počtu 24 896 sečtených obyvatel. Početně zanedbatelné českojazyčné menšiny, tvořené po roce 1918 převážně státními zaměstnanci a úřednictvem, žily ve větších obcích, například v Tachově nebo Rozvadově. Mnohem významnější, a to i z hlediska kulturního, byla menšina židovská. Poměrně silné židovské komunity disponující nezřídka i synagogami žily v Lesné a Pořejově, na Židy bylo možné narazit i v Bažantově, Milířích, Písařově Vesci, Dlouhém Újezdu, Novém Sedlišti atd., několik set jich žilo i v samotném Tachově (Fiedler a Chvátal, 2008).

Celé 19. a první polovina 20. století až do roku 1945 bývají někdy na Tachovsku mylně charakterizovány jako období bezproblémového vývoje, klidu a prosperity, které je dáváno do ostrého kontrastu se situací po skončení druhé světové války (signifikantně Hamperl, 2004). Podíváme-li se však na některé socioekonomické a demografické ukazatele i vývoj kulturní krajiny, nelze nevidět, že tachovské pohraničí se stávalo periferní až marginální oblastí již dávno před dramatickými událostmi druhé světové války, odsunem obyvatelstva a vznikem pohraničního pásma. Život zde byl velice těžký a drsný. S výjimkou Tachova, který ovšem také nerostl závratným tempem a postrádal významnější průmyslové zázemí, počet obyvatel v námi sledovaném regionu stagnoval nebo klesal a stále častěji se objevovaly opuštěné domy a usedlosti. Lidé z regionu odcházeli do zahraničí: Saska, Bavorska i Ameriky. Během 19. století byly uzavřeny téměř všechny sklárny, hamry a hutě a zdejší obyvatelé tak přišli o důležitý zdroj obživy. Kromě tvrdé práce v lese byli nuceni hledat i jiné zdroje příjmů, a to hlavně v domáckém zpracování dřeva (soustružnictví, výroba dřevěného drátu) nebo perleťářství (známým střediskem výroby byl třeba Pavlův Studenec). Častá byla i sezónní migrace za prací. Podmínky pro zemědělství byly na Tachovsku díky přírodním poměrům trvale nepříznivé. V průběhu 19. a první polovině 20. století výměra orné půdy v regionu klesala a naopak se zvětšovala plocha lesů. Při studiu vývoje kulturní krajiny bychom tedy neměli zapomínat na skutečnost, že cesta tachovského pohraničí k vylidněné lesnaté krajině byla přirozeným způsobem nastoupena již dávno před vznikem železné opony. Celkově neutěšená ekonomická situace byla ostatně i jedním z motivů příklonu německého obyvatelstva k nacismu.

Vývoj počtu obyvatel v letech 1930 až 1950 nám podle očekávání ukazuje dvě rozdílné etapy. První etapa 1930 až 1939 zahrnuje období hospodářské krize 30. let a důsledky Mnichovské smlouvy. I když německé úřady neorganizovaly žádný hromadný odsun Čechů z obsazeného území, řada obyvatel odešla „dobrovolně“. Šlo o Židy, německé antifašisty a také o Čechy, kteří zde jako státní úředníci ztratili práci nebo podlehli tlaku bývalých německých sousedů. V takovém případě mohli odvézt movitý majetek, ale nemovitý majetek připadl Němcům. Případy násilného vyhánění Čechů přímo na Tachovsku jsme nezaznamenali.

Tabulka: Počty obyvatel vesnic na Tachovsku v letech 1930, 1939 a 1950

Český název	Německý název	1930	1939	1950
Bažantov	Wosant	251	243	
Branka	Galtenhof	736	549	215
Březí	Pirkau	121	105	65
Částkov	Schossenreith	275	265	151
Česká Ves	Böhmischdorf	125	599	1
České Nové Domky	Böhmischdorf-Neuhäusel	255	606	
Nová Knížecí Huť	Neufürstehütte	71	<i>součást Böhmischdorfu</i>	
Starý Pochr	Altpocher			
Dlouhý Újezd	Langendörflas	647	630	275
Halže	Hals	730	707	226
Jedlina	Neulosimthal	530	629	31
Nová Huť	Neuhütte	90	<i>osada obce Neulosimthal</i>	
Lesná	Schönwald	872	561	441
Lom	Lohm	266	234	128
Lučina	Sorghof	524	624	180
Kamenička	Steinhof	78	<i>osada obce Sorghof</i>	
Maršovy Chody	Maschakotten	172	170	81
Mchov	Innichen	200	171	111
Milíře	Brand-Girnberg	1565	1017	319
Zadní Milíře	Brand	155	346	9
Mýto	Mauthdorf	236	220	99
Nové Sedliště	Neu Zedlisch	552	496	206
Obora	Thiergarten	1601	448	375
Pavlova Huť	Paulushütte	86	<i>osada obce Thiergarten</i>	
Oldřichov	Ulliersreuth	291	276	182
Malý Rapotín	Klein Gropitzreith	112	112	80
Ostrov	Ostrau	156	189	55
Pavlův Studenec	Paulusbrunn	958	1523	186
Hraničná	Hermannsreith	123	<i>část obce Paulusbrunn</i>	
Ostrůvek	Inselthal	36	<i>část obce Paulusbrunn</i>	
Pomezná	Wittichsthal	148	<i>část obce Paulusbrunn</i>	
Skláře	Windischrätz	8	<i>část obce Paulusbrunn</i>	
Větrov	Baderwinkel	100	<i>část obce Paulusbrunn</i>	
Zlatý Potok	Goldbach	78	<i>část obce Schönwald</i>	
Písařova Vesce	Albersdorf	367	367	66
Pořejov	Purschau	589	532	36
Stará Knížecí Huť	Alt Fürstehütte	1804	301	284

Český název	Německý název	1930	1939	1950
Háje	Leierwinkel	191	<i>část obce Neulosimthal</i>	8
Staré Sedliště	Alt Ziedlisch	1329	1197	417
Studánka	Schönbrunn	741	777	278
Pastvina	Helldroth	87	<i>část obce Schönbrunn</i>	8
Svobodka	Frauenreith	302	333	162
Tachov	Tachau	6825	6483	4073
Biletín	Büleding	90	<i>část obce Tachau</i>	78
Světce	Heiligen	160	136	52
Tisová	Tissa	313	297	158
Trnová	Tirna	199	199	89
Velký Rapotín	Groß Gropitzreith	235	231	127
Vítkov	Wittigenreith	240	208	152
Výšina	Ringelberg	576	513	33
Žebráky	Petlarn	1201	564	131
Žebrácký Žďár	Petlarnbrand	154	<i>část obce Petlarn</i>	4
Bor	Haid	1985	1942	1128
Hošťka	Hesseldorf	1128	1073	252
Labuť	Labant	919	544	146
Nové Domky	Neuhäusl	757	660	31
Přimda	Pfraumberg	1234	1202	274
Rozvadov	Roßhaupt	1324	1268	200
Úšava	Uschau	221	364	181
Stráž	Neustadtl	987	960	537
Svatá Kateřina	Sankt Katharina	557	653	243
Újezd	Ujest	308	293	158
Velké Dvorce	Groß Meierhöfen	235	213	167

Podle statistických údajů se počet obyvatel ve studovaném regionu snížil mezi léty 1930 a 1939 o téměř 7000, to je o 15%. Je krajně nepravděpodobné, že tento úbytek byl způsoben převážně odchodem lidí v relaci s Mnichovskou smlouvou. Mnohem pravděpodobnější je, že k emigraci obyvatel docházelo po celá 20. a 30. léta minulého století vzhledem k prohlubujícímu se ekonomickému zaostávání regionu a také v důsledku převažujícího trendu stěhování obyvatel z venkova do měst v rámci industrializace a urbanizace. Tachovsko se ekonomicky propadalo již relativně dlouho před druhou světovou válkou. Specifikem je, že došlo i k úbytku počtu obyvatel v největších obcích včetně Tachova.

Mezi léty 1939 a 1950 došlo k výraznému propadu počtu obyvatel na 43% stavu v roce 1939, respektive 37% stavu v roce 1930. Na tomto vývoji se podílely zejména válečné ztráty německého obyvatelstva, útěk před odsunem, vlastní odsun, cílená likvidace vesnic přímo v hraničním pásmu a neúplné dosídlení novým obyvatelstvem, přičemž kvantitativně nejvýznamnější byl nepochybně odsun Němců.

Zdá se však, že dosažení předválečných počtů obyvatel nebylo reálné, ani zamýšlené. Tachovsko tvořilo nárazníkové území, které bylo třeba udržet pokud možno přehledné a které by v případě válečného konfliktu bylo patrně zničeno. Také se jednalo o ekonomicky špatně prosperující území, kde by bylo velmi obtížné zajišťovat rozvojové příležitosti nebo sociální služby pro obyvatele. Úživnost území neodpovídala původnímu počtu obyvatel. Konec konců již před válkou počty obyvatel výrazně klesaly. Uvedené okolnosti vyústily nejen k poklesu počtu obyvatel prakticky ve všech sídlech, ale i k fyzickému zániku některých sídel. Mohlo jít jednak o zamýšlenou likvidaci obcí v hraničním pásmu (největším z nich byl Pavlův Studenec), případně na místě přehradní nádrže (Lučina), nebo o postupný zánik v důsledku nezdařeného dosídlení. Celkem zaniklo ve sledované oblasti okolo 20 vesnic.

V poválečném období docházelo k asimilačním tlakům, částečně politicky podmíněným, částečně přirozeným, takže se většina obyvatel postupně začala hlásit k české národnosti (včetně například romské populace), i když si jednotlivé skupiny poměrně dlouho držely své kulturní tradice, které postupně mizí až s generační výměnou a v rámci globalizačních tendencí. Tachovsko se stává statisticky zdánlivě národnostně homogenním, ale kulturně je i nadále regionem specifickým.

Od devadesátých let minulého století se s otevřením se světu národnostní situace v Česku, a tím i v pohraničí opět poněkud diverzifikuje. Objevují se zde nové národnosti, nová náboženství a nová kultury. Celkem se v mikroregionu vyskytovalo 10 % obyvatel jiné, než majoritní (české, moravské, slezské) národnosti. Sčítání 2011 zachytilo tento trend především v podobě vietnamského obyvatelstva. Vietnamci se však neusazují v malých venkovských sídlech, ale ve větších střediscích, situovaných při hlavních komunikacích – v našem případě při silnici II/605, která kopíruje dálnici do Norimberka. V obcích dále od této komunikace se vyskytují spíše nevýznamné minority Slováků. Němci v podstatě již téměř zmizeli.

Lze předpokládat, že zvyšování podílu obyvatel minoritních národností a kultur bude pokračovat. Evropa se stává cílem migrace z východu a jihu, která je vyvolána především nerovnoměrným ekonomickým vývojem, nerovnoměrným rozdělením bohatství a odlišným demografickým chováním. Různé politické kampaně mohou tento proces modifikovat nebo dočasně přesměřovat, ale nemohou jej zastavit. Zároveň bude stále běžnější vnitroeurospáská výměna obyvatel, kdy se lidé různých evropských kultur nebudou cítit vázání stávajícími hranicemi a budou měnit svá působiště volně v rámci Evropy. Tímto procesem jsou zatím postižena především nejvýznamnější města, ale postupně se budou kultury mísit patrně i ve venkovském prostoru. Ostatně v Česku, ale i dalších evropských zemích dnes převažuje migrace z měst na venkov. V postproduktivní společnosti již není důležitá migrace za prací, ale migrace za kvalitnějším životem. V českých podmínkách k tomu přistupuje mimořádně neutěšená situace v možnosti získání či udržení bydlení ve větších městech (kromě severozápadních Čech a Ostravska).

Tabulka: Národnostní složení obcí ve sledované oblasti na základě sčítání lidu 2011

	obyvatel	hlásí se k nějaké národnosti	majorita	Slováci	Vietnamci	Němci	Ukrajinci	% obyvatel jiné národnosti
Bor	4140	2842	2564	89	113	17	7	90,2
Částkov	339	287	278	4			1	96,9
Dlouhý Újezd	373	218	206	7	3	1		94,5
Halže	916	646	589	35	5	2	8	91,2
Hošťka	363	244	204	21	3	1		83,6
Lesná	443	328	298	16			5	90,9
Milíře	235	120	106	10			1	88,3
Obora	106	81	78	1			2	96,3
Přimda	1481	963	744	45	135	11	3	77,3
Rozvadov	773	484	350	34	79	7	2	72,3
Staré Sedlo	233	145	137	5		2		94,5
Stráž	1072	753	712	18	14		4	94,6
Studánka	462	351	330	11		1	3	94,0
Tachov	12548	9114	8305	322	142	36	129	91,1
Tisová	450	325	298	16		1	1	91,7
	23934	16901	15199	634	494	79	166	89,9

Mapa rekapitulující současné národnostní složení obyvatel vyjadřuje podíl obyvatel udávajících příslušnost k jiné než majoritní národnosti ke všem obyvatelům hlásícím se k některé národnosti. Za majoritní národnost byli považováni obyvatelé, kteří uvedli českou, moravskou nebo slezskou národnost, i když na Tachovsku jde prakticky ve všech případech o Čechy. Zároveň platí, že bude stále obtížnější získávat srovnatelná tvrdá data, což povede k většímu důrazu na kvalitativní výzkum sociologického a etnografického charakteru. Na významu nabývá identifikace a hodnocení lokální kultury jako základního prvku sociálního kapitálu, který přesahuje formální přihlášení se k národnosti nebo náboženství.

Dnešní Rozvadov je pohraniční obcí s přechodem do Bavorska, kasinem a vietnamskou menšinou.

Přimda se výrazně změnila (také v důsledku bombardování z dubna 1945), z původního historického jádra zůstal zachován jen kostel.

Využití specializované mapy

Využití specializované mapy směřuje především do edukačního procesu. Procesy spojené s předválečnými, válečnými i poválečnými událostmi na Tachovsku jsou opředeny spíše různými mýty a falešnými představami. Ani později nebylo v zájmu komunistické moci publikovat problémy, které souvisely s dosídlením Tachovska a hledáním sociální stability jeho obyvatel. V dnešní době již rychle ubývá pamětníků a cenná svědectví se ztrácí. Všeobecně přijímaná představa, že Němci byli prostě odsunuti a na jejich místa přišlo v podstatě homogenní české obyvatelstvo, je velmi daleko od reality. Proto je důležité ukázat nesnadný a komplikovaný proces vytváření nové regionální kultury a identity. Jeho poznání však umožňuje lépe pochopit i současné problémy Tachovska. Zároveň lze zobecnit některé problémy dosídlení regionu na širší pohraničí. Jiné pohraniční regiony nebyly sice tak ekonomicky problematické jako Tachovsko, ale i v nich se projevil problémů různého kulturního původu nových osídlenců.

Druhou možnou sférou využití mapy je činnost místních úřadů. Sdružení obcí, místních akčních skupin programu LEADER, euroregionů. Poznání kulturních základů místních obyvatel může být důležitější, než práce s pouhými statistickými daty. Zatímco odcházející generace lokálních aktérů tyto věci většinou znaly, nastupující generace by se s nimi měla seznámit. Je rovněž otázkou, zda by se kulturní zvyky a tradice nedaly využít při rozvoji kulturního cestovního ruchu – pokud se ovšem podchytí, než zcela zaniknou. Ve střední Evropě není mnoho míst, kde by bylo možno se seznámit s kulturami a historií Volyňských Čechů, Slováků a Rusínů z Rumunska a dalších skupin.

Seznam použité literatury

- Amtliches Gemeindeverzeichnis für das Deutsche Reich* (1941). Berlin, Paul Schmidt Verlag
- Cikánské obyvatelstvo podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 1980* (1984). Praha: Český statistický úřad.
- Fiedler, J., Chvátal, V.F. (2008): *Židovské památky Tachovska, Plánska a Stříbrska*. Domažlice, Nakladatelství Českého lesa.
- Hamperl, W.-D. (2004): *Die verschwundenen Dörfer im ehemaligen Bezirk Tachau im südlichen Egerland. Dokumentation von Zerstörung und Verfall der Egerländer Kulturlandschaft in der Mitte Europas nach 1946*. Kienberg, Mediform.
- Historický lexikon obcí České republiky 1869-2011* (2015). Praha, Český statistický úřad.
- Nosková, H. (1999): *Návrat Čechů z Volyně. Naděje a skutečnost let 1945-1954*. Praha, ÚSD AV ČR.
- Nosková, H. (2012): Slovak national minority in the Czech Republic. In: *Ethnicity, Ethnic Minorities and Migrants* (pp. 4-15). Riga, University of Latvia.
- Nosková, H. (2014): *Pražské ozvěny. Minulost a současnost Slováků v českých zemích*. Praha, ÚSD AV ČR.

Seznam příloh

Mapa č. 1: Vývoj počtu obyvatel v letech 1930, 1939 a 1950

Mapa č. 2: Dosídlení obcí etnicko-kulturními skupinami

Mapa č. 3: Současné národnostní složení – podíl minorit